

ENARRATIO I

IN PSALMUM LXXXVIII.

SERMO I.

De prima parte Psalmi.

I. PSALMUM istum, de quo loqui proposuimus Charitati Vestrae, donante Domino, accipite de spe quam habemus in Christo Jesu Domino nostro : et erigite animos, quia ille qui promisit, ita cætera completurus est, ut multa complevit. Dat enim nobis ad eum fiduciam, non meritum nostrum, sed illius misericordia. Et ipse est, quantum arbitror, « Intellectus Æthan Israëlita (5) : » unde iste Psalmus titulum accepit. Videris enim quis homo fuerit, qui vocabatur Æthan : interpretatio tamen nominis hujus Robustum indicat. Et nemo in hoc sæculo robustus est, nisi in spe promissionis Dei. Quantum enim attinet ad merita nostra, infirmi sumus : quantum ad ejus misericordiam, robusti sumus. Itaque iste infirmus in se, robustus in misericordia Dei, inde cœpit.

II. « Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo : » in generationem et generationem annuntiabo veritatem » tuam in ore meo². » Obsequantur membra, inquit, mea Domino meo : loquor, sed tua loquor : « Annuntiabo veritatem tuam in ore meo. » Si non obsequor, servus

¹ Habitus est iste Sermo matutinis horis in Martyrum quorundam celebritate. — ² Psal. lxxxviii, 2.

non sum : si a me loquor, mendax sum. Ergo ut et abs te dicam, et ego dicam, duo quædam sunt ; unum tuum, unum meum ; veritas tua, os meum. Quam ergo veritatem annuntiet, quas misericordias cantet, audiamus.

III. « Quoniam dixisti ; In æternum misericordia ædificabitur¹. » Hoc canto, hæc est veritas tua, huic annuntiandæ servit os meum : « Quoniam dixisti : In æternum » misericordia ædificabitur. » Sic, inquis, ædifico, ut non destruam ; quoniam quosdam sic destruis, ut non ædifices ; quosdam vero sic destruis, ut ædifices. Nisi enim quidam destruerentur ut ædificarentur, non diceretur Jeremiæ, « Ecce posui te ad destructionem, et ædificationem². » Et utique omnes qui idola colebant, et lapidibus serviebant, in Christo non ædificarentur, nisi in pristino errore destruerentur. Rursus nisi quidam ita destruerentur, ut non ædificarentur, non diceretur, « Des- » trues eos, et non ædificabis illos³. » Propter eos ergo qui destruantur et ædificantur, ne putarent ædificationem qua ædificantur, esse temporalem, sicut temporalis fuit ruina in qua destruantur ; tenuit se iste, cujus os servit veritati Dei ad ipsam veritatem Dei. Ideo annuntiabo, ideo dico, « Quoniam dixisti : » securus homo dico, quoniam tu Deus dixisti. Quia et si ego in verbo meo fluctuarem, verbo tuo confirmarer, « Quoniam dixisti. » Quid dixisti ? « In æternum misericordia ædificabitur. In cœlis » præparabitur veritas tua. » Quomodo superius, ita in sequentibus. « Misericordias tuas, Domine, inquit, in » æternum cantabo : in generationem et generationem » annuntiabo veritatem tuam in ore meo. » Dixit misericordias, dixit veritatem : ita rursus utrumque conjunxit, « Quoniam dixisti : In æternum misericordia ædificabitur. » In cœlis præparabitur veritas tua. » Et hic repetivit

¹ Psal. lxxxviii, 3. — ² Jerem. 1, 10. — ³ Psal. xxvii, 5.

miseri cordiam et veritatem. « Universæ enim viæ Domini » misericordia et veritas¹. » Neque enim exhiberetur veritas in impletione promissorum, nisi præcederet misericordia in remissione peccatorum. Deinde quoniam populo Israël etiam secundum carnem venienti de semine Abrahæ promissa erant multa prophetice, et ita ille populus propagatus est, in quo implerentur promissa Dei; non autem clausit Deus fontem bonitatis suæ etiam in alienigenas gentes, quas sub Angelis constituerat, portionem sibi faciens populum Israël: in hæc duo et Apostolus distincte distribuit misericordiam Domini et veritatem. « Ait enim » Christum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum². » Ecce quia non fefellit Deus; ecce quia non repulit plebem suam, quam præscivit. Etenim cum de casu Judæorum ageretur, ne quis putaret sic illos improbatos, ut nihil frumenti ex illa ventilatione in horreum mitteretur, ait Apostolus, « Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit: nam et ego Israëlita sum³. » Si totum illud spinæ fuerunt, unde granum vobis loquor? Ergo impleta est veritas Dei in iis qui ex Israëlitis crediderunt, et venit unus paries de circumcisione applicans se ad lapidem angularem⁴. Sed ille lapis angulum non faceret, nisi alium parietem ex Gentibus susciperet. Ille itaque paries tanquam proprie pertinet ad veritatem, iste autem alius ad misericordiam. « Dico enim, inquit, Jesum Christum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum; Gentes autem super misericordia glorificare Deum⁵. » Merito, « In caelis præparabitur veritas tua. » Etenim omnes illi Israëlita vocati Apostoli, caeli facti sunt qui enarrant gloriam Dei.

¹ Psal. xxiv, 10. — ² Rom. xv, 8. — ³ Id. xi, 1, 2. — ⁴ Ephes. ii, 20. — ⁵ Rom. xv, 8, 9.

De his caelis dicitur, « Caeli enarrant gloriam Dei, et opera » manuum ejus annuntiat firmamentum¹. » Et ut novitis de his caelis dici, certe de his in consequenti expressius dictum est, « Non sunt loquelæ neque sermones, » quorum non audiantur voces eorum². » Quære quorum, non invenes supra nisi caelorum. Si ergo Apostoli sunt, quorum in omnibus loquelis vox audita est, ipsi sunt de quibus dictum est, « In omnem terram exiit sonus eorum, » et in fines orbis terræ verba eorum³; » quia etsi assumpti hinc sunt antequam Ecclesia impleret orbem terrarum, tamen verba eorum pervenerunt usque ad terminos orbis terræ: bene accipimus in his impletum, quod nunc legimus, « In caelis præparabitur veritas tua. »

IV. « Disposui testamentum electis meis⁴. » Dixisti (intelligitis) hoc totum: dixisti, « Disposui testamentum » electis meis. » Quod testamentum, nisi Novum? Quod testamentum, nisi quo renovamur ad novam hæreditatem? Quod testamentum, nisi ejus hæreditatis desiderio et amore cantamus canticum novum? « Disposui, inquit, » testamentum electis meis. Juravi David servo meo. » Quam securus loquitur iste, qui intelligit, cujus os servit veritati? Quoniam dixisti, securus loquor. Si securum me facis, quia dixisti: quanto securiorem, quia jurasti? Dei quippe juratio, promissionis est confirmatio. Bene prohibetur homo jurare⁵; ne consuetudine jurandi, quia potest homo falli, etiam in perjurium prolabatur. Deus solus securus jurat, quia falli non potest.

V. Videamus ergo quid juraverit Deus. « Juravi, inquit, » David servo meo: Usque in æternum præparabo semen » tuum⁶. » Semen David quod est, nisi semen Abrahæ? Quod autem semen Abrahæ? Et semini, inquit, tuo quod

¹ Psal. xviii, 2. — ² Ibid. 4. — ³ Ibid. 5. — ⁴ Psal. lxxxviii, 4. — ⁵ Matth. v, 34. — ⁶ Psal. lxxxviii, 5. — ⁷ Gal. iii, 16.

est Christus. Sed forte ille Christus caput Ecclesiae¹, salvator corporis, semen est Abrahæ, et ideo David; nos autem non sumus semen Abrahæ? Imovero sumus, sicut Apostolus ait: « Si autem vos Christi, ergo Abrahæ semen estis, secundum promissionem hæredes? » Sic ergo hic accipiamus, fratres, « Usque in æternum præparabo semen tuum, » non tantum illam carnem Christi natam ex virgine Maria, sed etiam nos omnes credentes in Christum. Illius enim capitis membra sumus. Non potest hoc corpus decollari. Si in æternum caput, in æternum gloriantur et membra, ut sit ille Christus integer in æternum. « Usque in æternum præparabo semen tuum. Et ædificabo in generationem et generationem sedem tuam. » Putamus hoc dixit: « In æternum, » quod « In generationem et generationem? » Quoniam et supra dixerat: « In generationem et generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo. » Quid est, « In generationem et generationem? » In omnem generationem. Non enim toties repetendum erat verbum, quoties generatio venit et transit. Ergo multiplicatio generationum in repetitione significata et commendata est. An forte duæ generationes sunt intelligendæ, sicut nostis, sicut jam insinuatum Vestræ Charitati retinetis? Est enim generatio nunc carnis, et sanguinis, erit generatio futura in resurrectione mortuorum. Prædicatur hic Christus; prædicabitur ibi: sed hic prædicatur, ut credatur; ibi prædicabitur, ut videatur. « Ædificabo in generationem et generationem sedem tuam. » Nunc Christus habet in nobis sedem, ædificata est sedes ejus in nobis. Nisi enim sederet in nobis, non nos regeret: si autem ab illo non regeremur, a nobis ipsis præcipitaremur. Sedet ergo in nobis, regnans in nobis: sedet etiam in alia generatione, quæ fuerit ex resur-

¹ Ephss. v, 23. — ² Gal. iii, 29.

rectione mortuorum. In æternum Christus regnabit in sanctis suis. Hoc promisit Deus, hoc dixit Deus: si parum est, hoc juravit Deus. Quia ergo non secundum merita nostra, sed secundum illius misericordiam firma est promissio: nemo debet cum trepidatione prædicare, unde non potest dubitare. Fiat ergo in cordibus nostris robur illud, unde Æthan nomen accepit, robustus corde: prædicemus veritatem Dei, eloquium Dei, promissa Dei, jurationem Dei; et his modis omni ex parte firmati prædicemus, et portando Deum cœli simus.

VI. « Confitebuntur cœli mirabilia tua, Domine¹. » Non merita sua confitebuntur cœli, sed « Confitebuntur cœli » mirabilia tua, Domine. » In omni enim misericordia perditorum, in justificatione impiorum, quid laudamus nisi mirabilia Dei? Laudas quia resurrexerunt mortui: plus lauda quia redempti sunt perdit. Quæ gratia, quæ misericordia Dei? Vides hominem heri voraginem ebriositatis, hodie ornamentum sobrietatis: vides hominem heri cœnum luxuriæ, hodie decus temperantiæ: vides hominem heri blasphematores Dei, hodie laudatores Dei: vides hominem heri servum creaturæ, hodie cultorem Creatoris. Ab istis omnibus desperationibus ita homines convertuntur: non respiciant ad merita sua, fiant cœli: confiteantur cœli mirabilia ejus, a quo facti sunt cœli. « Quoniam videbo, inquit, cœlos opera digitorum tuorum². Confitebuntur cœli mirabilia tua, Domine. » Et ut noveritis, qui cœli confitebuntur, videte ubi confiteantur: sequitur enim: « Et veritatem tuam in Ecclesia sanctorum. » De cœlis ergo nulla dubitatio est, quoniam intelligantur prædicatores verbi veritatis. Et ubi confitebuntur cœli mirabilia tua et veritatem tuam? « In Ecclesia sanctorum. » Excipiat Ecclesia rorem cœlo-

¹ Psal. lxxxviii, 6. — ² Id. viii, 4.

rum, sitiēti terræ pluant cœli, et germinet excipiens pluviā germina bona, opera bona: ne pro bona pluvia det spinas, et pro horreo expectet ignem. « Confitebuntur cœli mirabilia tua, Domine, et veritatem tuam in Ecclesia sanctorum. » Cœli ergo confitebuntur mirabilia tua et veritatem tuam. Totum quidquid prædicant cœli, ex te est, de te est: et ideo securi prædicant. Norunt enim quem prædicant, quia non possunt de prædicato erubescere.

VII. Quid prædicant cœli? Quid confitebuntur in Ecclesia sanctorum? « Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino? » Hęcine cœli confitebuntur, hoc cœli pluent? Quid? « Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino? » Inde securi prædicatores, quoniam nemo in nubibus æquabitur Domino. Magna laus vobis videtur, fratres, non æquari nubes Creatori. Si intelligatur sine mysterio ad litteram, non magna laus est, Domino non æquari nubes. Quid enim, stellæ quæ sunt supra nubes æquantur Domino? Quid enim, sol, luna, Angeli, cœli, vel comparari poterunt Domino? Quid est quod pro magno ait: « Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino? » Intelligimus, fratres, nubes istas sicut cœlos, prædicatores esse veritatis, Prophetas, Apostolos, annuntiatores verbi Dei. Nam ista omnia genera prædicatorum nubes esse dictas, ex illa prophetia intelligimus, ubi Deus iratus vineæ suæ dixit: « Mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem. » Quam vineam explicat et designat apertissime, dicens: « Vineam Domini Sabaoth, domus Israël est. » Ne tu aliter intelligas vineam, et relictis hominibus significatis terram scruteris: « Vineam, inquit, Domini Sabaoth, domus Israël est. » Non intelligat aliud, se intelligat domus Israël esse vineam meam; se intelligat

¹ Psal. LXXXVIII, 7. — ² Isaï. v, 6. — ³ Ibid. 7.

michi non dedisse uvam, sed spinas; se intelligat ingrattam extitisse plantatori atque cultori, ingrattam extitisse irrigatori. Ergo si vinea Domini Sabaoth domus Israël est, quid dixit iratus? « Mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem. » Et revera ita fecit: missi sunt Apostoli tanquam nubes, ut pluerent Judæis, et illi verbum Dei repellentes quia pro uva spinas dederunt, dixerunt Apostoli: « Ad vos missi eramus, sed quia repulistis verbum Dei, imus ad Gentes. » Ex illo cœperunt nubes non pluere pluviā super vineam illam. Si igitur nubes sunt prædicatores veritatis, quæramus primo quare sint nubes. Idem quippe cœli, iidem nubes: cœli propter fulgorem veritatis, nubes propter occulta carnis: nubes enim omnes nebulosæ sunt, propter mortalitatem, et veniunt, et transeunt. Propter ipsa occulta carnis, id est, occulta nubium, ait Apostolus: « Nolite ante tempus quidquam judicare, donec veniat Dominus, et illuminet abscondita tenebrarum. » Nunc ergo quid loquatur homo, vides; quid gestet in corde, non vides: quod exprimitur de nube, vides; quod servatur in nube, non vides. Cujus enim oculi nubem penetrant? Ergo nubes in carne prædicatores veritatis. Venit et ipse omnium Creator in carne. Sed, « Quis in nubibus æquabitur Domino? Quis ergo in nubibus æquabitur Domino, et quis similis erit Domino in filiis Dei? » Ergo nemo in filiis Dei similis erit Filio Dei. Et ipse dictus est Filius Dei, et nos dicti sumus filii Dei: sed, « Quis similis erit Domino in filiis Dei? » Ille unicus, nos multi: ille unus, nos in illo unum: ille natus, nos adoptati: ille ab æterno Filius genitus per naturam, nos a tempore facti per gratiam: ille sine ullo peccato, nos per illum liberati a peccato. « Quis ergo in nubibus æquabitur Domino, aut quis similis erit Do-

¹ Act. XIII, 46. — ² I Cor. IV, 5.

» mino in filiis Dei? Dicimur nubes propter carnem, et sumus prædicatores veritatis propter imbrem nubium: sed caro nostra aliter venit, caro illius aliter. Dicimur et filii Dei, sed ille aliter Filius Dei. Illius nubes ex virgine, ille Filius ex æternitate, Patri æqualis. « Quis ergo in nubibus æquabitur Domino, aut quis similis erit Domino in filiis Dei? » Dicat ipse Dominus utrum similem inveniatur. « Quem me dicunt homines esse filium hominis¹? » Ecce enim quia videor, quia conspicio, quia inter vos ambulo, et fortasse præsentia vilui; dicite: « Quem me dicunt homines esse filium hominis? » Certe quia filium hominis vident, nubem vident: dicant, vel dicite, quem me dicunt homines esse. Et responderunt dicta hominum: « Alii dicunt Jeremiam, alii Eliam, alii Joannem Baptistam, aut unum ex Prophetis². » Nominatæ sunt multæ nubes et filii Dei. Etenim quia justus et sanctus, utique et ipsi filii Dei: Jeremias, Elias, Joannes, filii Dei; et nubes, quia prædicatores Dei. Dixistis quas nubes me homines esse putent, et in quibus filiis Dei me homines numerent: dicite et vos, quem me dicitis esse. Respondens Petrus pro omnibus, pro unitate unus: « Tu es, inquit, » Christus Filius Dei vivi³. Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino, aut quis similis erit Domino inter filios Dei? » Tu es Christus Filius Dei vivi: non quomodo filii Dei, qui tibi non æquantur. Venisti in carne, sed non quomodo nubes, quæ tibi non æquantur.

VIII. Quis enim tu, cui respondetur: « Tu es Christus Filius Dei vivi; » quem putaverunt alii homines non sancti, non justus, unum ex Prophetis, aut Eliam, aut Jeremiam, aut Joannem Baptistam; quis ergo tu? Audi quod sequitur: « Deus glorificandus in consilio justorum. » Quis ergo in nubibus æquabitur Domino, aut quis similis erit Do-

¹ Matth. xvi, 13. — ² Ibid. — ³ Ibid. 16.

mino in filiis Dei, quando ille Deus est glorificandus in consilio justorum? Quoniam non possunt æquales illi esse; consilium ipsorum sit credere in illum. Quoniam non possunt æquales illi esse nubes et filii Dei; restat consilium humanæ fragilitati, « Ut qui gloriatur in Domino gloriatur⁴. Deus glorificandus in consilio justorum: magnus » et terribilis in omnes qui in circuitu ejus sunt⁵. » Ubique Deus. Qui ergo in circuitu ejus sunt, qui ubique est? Si enim habet aliquos in circuitu, quasi undique finitus intelligitur. Porro si verum dictum est Deo et de Deo, « Magnitudinis ejus non est finis³: » qui remanent, qui sunt in circuitu ejus, nisi quia ille qui ubique est, voluit per carnem in uno loco nasci, in una gente conversari, in uno loco crucifigi, ex uno loco resurgere, ex uno loco in coelum ascendere? Ubi hoc fecit, in circuitu ejus Gentes sunt. Si ibi remaneret ubi ista fecit, non esset « Magnus et terribilis in omnes, qui in circuitu ejus sunt. » Quia vero ibi sic prædicavit, ut inde sui nominis mitteret prædicatores per omnes Gentes toto orbe terrarum; faciendo miracula per servos suos, factus est « Magnus et » terribilis in omnes qui in circuitu ejus sunt. »

IX. « Domine Deus virtutum, quis similis tibi? Potens » es, Domine, et veritas tua in circuitu tuo⁴. » Magna potentia tua; tu fecisti coelum et terram, et omnia quæ in eis sunt: sed plus est misericordia tua, quæ exhibuit veritatem tuam in circuitu tuo. Si enim ibi solum prædicaveris, ubi nasci, ubi pati, ubi resurgere, unde ascendere voluisti; impleta esset illa veritas promissi Dei, « Ad confirmandas promissiones patrum: » sed non impleretur, « Gentes autem super misericordia glorificare Deum⁵; » nisi illa veritas expanderetur, et ab illo loco ubi apparere

¹ 1 Cor. i, 31. — ² Psal. lxxxviii, 8. — ³ Id. cxliv, 3. — ⁴ Id. lxxxviii, 9. — ⁵ Rom. xv, 8, 9.

voluisti, in circuitu diffunderetur. Tu quidem in illo loco de nube propria intonuisti, sed ad rigandum in circuitu Gentium alias nubes misisti. Vere potens implesti quod dixisti: « Amodo videbitis Filium hominis venientem in » nubibus cœli¹. Potens es, Domine, et veritas tua in » circuitu tuo. »

X. Sed cum cœpit veritas tua in circuitu prædicari, « Utique fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania; astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in » unum adversus Dominum, et adversum Christum ejus². » Utique cum cœpisset veritas tua prædicari in circuitu tuo, tanquam venires ad ducendam conjugem ex alienigenis, occurrit leo fremens, et suffocatus est a te. Hoc enim præfiguratum est in Samson³: et illis verbis meis, sine nomine illius dictis, non acclamaretis, nisi agnosceretis: audistis enim, ut illi qui soletis complui a nubibus Dei. Ergo « Veritas tua in circuitu tuo. » Sed quando sine persecutionibus, quando sine contradictionibus, cum dictum sit eum natum in signum cui contradicetur⁴? Quia ergo illa gens, ubi nasci, ubi conversari voluisti, tanquam terra erat separata a fluctibus Gentium, ut appareret arida compluenda, reliquiæ autem Gentes mare erant in amaritudine sterilitatis suæ: quid faciunt prædicatores tui spargentes veritatem tuam in circuitu tuo, quoniam fremunt fluctus maris? quid faciunt? « Tu dominaris potestati maris. » Nam quid fecit mare sæviendo, nisi diem quem hodie celebramus? Martyres occidit, semina sanguinis sparsit, seges Ecclesiæ pullulavit. Securæ ergo pergant nubes; diffundant veritatem tuam in circuitu tuo, non timeant rabidos fluctus. « Tu dominaris potestati maris. » Movetur quidem mare, contradicit mare, perstrepat mare: sed fidelis Deus, qui non vos sinat tentari

¹ Matth. xxvi, 64. — ² Psal. ii, 1, 2. — ³ Judic. xiv, 5, 6. — ⁴ Luc. ii, 34.

supra id quod potestis¹. Quia ergo fidelis est; qui non vos sinit tentari supra id quod potestis: « Motum autem fluctuum ejus tu mitigas. »

XI. Denique ut placaretur mare, imo ut enervaretur rabies maris, quid in ipso mari fecisti? « Tu humiliasti sicut vulneratum superbum². » Et quidam superbus draco in mari; de quo alia Scriptura dicit: « Mandabo » draconi ibi ut mordeat eum³: » est draco de quo dicitur: « Draco hic quem finxisti ad illudendum ei⁴: » ejus caput contundi super aquam. « Tu, inquit, humiliasti sicut vulneratum superbum. » Humiliasti te, et humiliatus est superbus. Superbus enim per superbiam superbos tenebat: humiliatus est magnus, credens autem in eum factus est parvus. Dum nutritur parvus exemplo magni facti parvi, perdidit quod tenebat diabolus: quia superbus non nisi superbos tenebat. Dato tanto humilitati exemplo, didicerunt homines damnare superbiam suam, imitari humilitatem Dei. Ita ergo ille perdendo quos tenebat, etiam ipse humiliatus est; non correctus, sed prostratus. « Tu humiliasti sicut vulneratum superbum. » Humiliatus es, et humiliasti; vulneratus es et vulnerasti: neque enim eum non vulneraret sanguis tuus, qui fusus est, ut deleteret chirographum peccatorum. Unde enim superbiebat, nisi quia cautionem contra nos tenebat? Hanc tu cautionem, hoc chirographum tuo sanguine delevisti⁵: illum ergo vulnerasti, cui tot abstulisti. Vulneratum enim intelligas diabolum, non penetrata carne, quam non habet; sed percusso corde, ubi superbus est. « Et in brachio » virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos. »

XII. « Tui sunt cœli, et tua est terra⁶. » A te pluunt, super tuam pluunt. « Tui sunt cœli, » per quos prædicata

¹ I Cor. x, 13. — ² Psal. lxxxviii, 11. — ³ Amos. ix, 3. — ⁴ Psal. ciii, 26. — ⁵ Coloss. ii, 14. — ⁶ Psal. lxxxviii, 12.